

MAJA SUNČIČ¹

Antika v Ljubljani

Izvilleček: V članku analiziram sodobno uporabo antike v Ljubljani, s posebnim poudarkom na stanju antike v vsakdanjiku od vstopa Slovenije v EU maja 2004. Uporaba antike odseva slovenski imaginarij, zato jo je treba primerjati z uporabo pred (do 1990) in med tranzicijo (1990–2004) v Sloveniji. Po številu prodanih vstopnic je bil leta 2004 v Sloveniji najbolj priljubljen film epski spektakel Troja, leta 2005 pa se je dobro odrezal zgodovinski spektakel Aleksander. V obeh primerih lahko opazujemo mednarodno porast uporabe antike v popularni kulturi. Pri opazovanju razvoja uporabe antičnih imen v Ljubljani pa bomo primerjali stanje v centru in v BTC.

Gljučne besede: vsakdanje življenje, potrošništvo, imaginarij, popularna kultura, kulturna dediščina, Argonavti

UDK 316.7(497.4 Ljubljana):94(37/38)

Antiquity in Ljubljana

Abstract: The paper analyses the contemporary uses of antiquity in Ljubljana, focusing on the development of an antiquity trend in everyday life since Slovenia's accession to the EU in May 2004. Since the uses of antiquity reflect the Slovene national imaginary, they should be compared to those prevailing before and during the period of transition (until 1990 and between 1990 and 2004). According to the box-office figures, the epic spectacle Troy was the most popular movie in Slovenia in 2004, while the year 2005 witnessed the considerable success of the historical spectacle Alexander. The popularity of the two movies attests to the use of antiquity as an international trend. Examining the use of ancient names in Ljubljana, the paper compares trends in the centre of Ljubljana (the old town) to those in the Ljubljana Business and Trade Centre (BTC).

Key words: every day life, consumerism, imaginary, popular culture, cultural heritage, Argonauts

¹Dr. Maja Sunčič je raziskovalka na Institutum Studiorum Humanitatis, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani. E-naslov: maja@ish.si.

ANTIKA IZ NAKUPOVALNEGA CENTRA?

Klasični jeziki, predvsem latinščina, so še vedno temelj humanistične izobrazbe, kot je v intervjuju leta 1987 za *Delo* izjavil dr. Primož Simoniti,² vendar je v sodobnem slovenskem imaginariju uporaba antike bolj povezana z nakupovanjem za zabavo in podobnimi kratkočasnimi dejavnostmi kot s humanističnimi idejami tudi v najširšem možnem kontekstu tega pojma.³

Socializmu ni uspelo, da bi si prisvojil antiko, kot je poudaril Močnik,⁴ ker je pri tem šlo za globlje ideološke spore, kot je šolski kurikulum, kar je po njegovem mnenju presenetljivo, saj bi lahko zelo učinkovito uporabljali antične naracije za upravičevanje socialistične ideologije. V drugih jugoslovanskih republikah s tem namreč niso imeli težav, kar izpostavlja tudi v svoji doktorski disertaciji Matej Hriberšek,⁵ vendar se analize ideoloških motivov ne loteva. Antika in antični študiji so v obdobju socializma na Slovenskem bili trn v očesu takratne vladajoče ideologije, zato se je stroka večinoma ukvarjala s poskusi, kako klasične jezike, tj. latinščino, ohraniti na šolskem programu, in ne z drugimi vidiki možne uporabe antike. V drugi polovici 80. let 20. stoletja se je v Sloveniji pojavilo veliko publicističnih prispevkov, v katerih je lahko razbrati ponovno zanimanje za antiko predvsem z vidika splošne humanistične izobrazbe, ki naj bi jo predvsem usmerjeno šolstvo v bivšem sistemu zelo okrnilo ali celo povsem pohabilo. Zanimanje za “renesanso” antičnih študij in pouka klasičnih jezikov zasledimo predvsem pri kritičnih intelektualcih, ki so se takrat organizirali okoli revije *Mladina*.⁶ Njihove pobude in strategije ponovne uvedbe antičnih vsebin je treba kontekstualizirati v takratne družbenopolitične razmere, ki so postopoma vodile v dezintegracijo SFRJ in propad socialistične ideologije,

² Simoniti, 1987.

³ Pred invazijo ideologije nakupovalnega centra, ki uničuje tudi barthesovski “užitek v tekstu” (*le plaisir du texte*) je že leta 1990 svarila Florence Dupont v paradigmatični študiji, kjer je primerjala užitek v Homerju (v antiki) z užitkom v gledanju limonad, kot npr. Dallas, Dupont, 1990.

⁴ Močnik, 1988.

⁵ Hriberšek, 2002.

⁶ Predvsem 4. številka *Mladine* prilogi Pogledi, 13, 1986, 19-30 z naslovom *Latinščina*. Številko je uredil Peter Srakar, ki je napisal tudi večino prispevkov ter zbral mnenja strokovnjakov. Omenimo lahko tudi članka Bojana Baskarja, “Latinščino se bo vrnilo ljudstvu”, *Mladina*, 18. 4. 1986, Tončija Kuzmanića, “Tko još znade latinski? Da li se Apel Društva klasičnih filologa zaista nekome obrača”, *Danas*, 14. 7. 1987. Glej tudi Baskar, 1988, Hriberšek, 2002.

ter jih primerjati s konteksti, v katerih se antika pojavlja v tranzicijskem obdobju. Medtem ko je bila antika v obdobju po drugi svetovni vojni do leta 1990 odrinjena na rob in je skoraj izginila zaradi domnevnih povezav s cerkvijo ter elitističnimi koncepti, je obdobje po letu 1990 pokazalo, da je “novi” potrošniški ideologiji v Sloveniji uspelo tisto, kar je socializmu spodletelo – prisvojiti si antiko ter antične vsebine in jih povsem vključiti v mehanizme trženja blaga in storitev, pri čemer v Sloveniji prednjačita poslovni dejavnosti trgovine in turizma. Kljub željam po ponovni vzpostavitvi ideje elitnosti antičnih študij (če domnevamo, da so nekoč res bile elitne), realnost ne govori v prid elitizma. Na spornost elitističnega obravnavanja antičnih študij opozarja tudi Škiljan,⁷ saj pravi, da gre zgolj za fiktivno elito, ki se je ne da ne družbeno ne ekonomsko dokazati. Antika je času in prostoru primerno “vulgarizirana”, ali če uporabimo slovenski “tehnični termin”, BTC-izirana.

SLIKA 1: SMEROKAZ ZA ATLANTIS IN KOLOSEJ

⁷ Škiljan, 2004.

⁸ Vir: <http://www.kolosej.si/lestvice/2004/>, 5. 7. 2005. Film *Aleksander* si je v kinocentrih Kolosej ogledalo 19.240 gledalcev. Vir: Kolosej.

O ANTIKI – NIČ NOVEGA?

Da smo Slovenci veliki “antikoljubi”, naj bi dokazala tudi izredna uspešnost epškega spektakla *Troja*: film je bil najbolj gledan v Sloveniji v letu 2004, saj si ga je ogledalo 109.492 gledalcev.⁸ Drugi veliki spektakel, ki je drugje štartal že proti koncu leta 2004, v Sloveniji pa februarja 2005, Stonov zgodovinski spektakel *Aleksander*, se je v Sloveniji ravno tako dobro odrezal, čeprav ni bil tako priljubljen kot leto pred tem *Troja*. Takšni primeri se umeščajo v mednarodno obnovljeno zanimanje za antične motive po dolgoletnem zatišju – antično filmsko renesanso je začel velik uspeh Scottovega *Gladiatorja* v 2000.⁹ Takšne primere bi lahko obravnavali tudi v izoliranem slovenskem kontekstu, če bi želeli analizirati vzroke za finančni (ne)uspeh, vendar bolj odsevajo ameriško in s tem globalizirano recepcijo antike.

“Antičnost” druge polovice leta 2004 je svoj višek dosegla v poletnih olimpijskih igrah v Atenah avgusta, ko so se igre končno vrnile “domov”¹⁰ – Grki so končno dobili priložnost, da unovčijo svoje korenine in jih zapakirane v vedno privlačni embalaži turističnih storitev prodajo vsemu svetu pod geslom “kulturalna dediščina človeštva”. Praznovanje atenskih iger je bilo malo antično in zelo skomercializirano – povsem v skladu s pričakovanji takšnega megadogodka, ko moramo geslo *celebrate humanity* brati kot *celebrate (globalized) consumerism*. Z antiko so nas tako bombardirali različni mediji, ki so kar tekmovali, kdo bo antiko predstavil na čim zanimivejši način. Samo na sebi je to sicer dobrodošlo, vendar pri tem sploh ni šlo za antiko in za zanimanje za antiko, ampak za vse tiste skrite simbolne vrednosti, ki so bile lansirane v različne etre in sprejete od različne publike. Antika je bila v zraku in z zaprtjem iger je dobesedno iz tega etra tudi izpuhtela nazaj na zaprašene police tja, kjer je vseskozi bila – v potrošništvu.

Ko smo konec decembra 2003 zaključevali redakcijo zbornika *Antika za tretje tisočletje*,¹¹ kljub analizi uporabe “antike” v sodobni slovenski popularni kulturi ni bilo jasno, kam – in če sploh kam – je ta usmerjen v Sloveniji. Spremembe od konca 2003 do danes (julij 2005) lahko opazimo, čeprav morda to sploh niso

⁸ Winkler, 2004, ki se v svojih študijah veliko ukvarja z analizo antike in antične motivike v popularni kulturi, predvsem v filmih, natančno analizira ponovni vznik “antičnega” Hollywooda.

¹⁰ Na temo vrnitve “domov” smo na ISH maja 2004 organizirali znanstveno konferenco Vse poti vodijo v Atene.

¹¹ Sunčič, 2004a.

spremembe v pravem pomenu besede, ampak dejansko samo nadaljevanje procesa, ki se je izkristaliziral predvsem v drugi polovici 90. let 20. stoletja: v popularni kulturi antika še naprej ostaja potrošniško zaznamovana. Vprašanja, ki smo si jih zastavili, še vedno ostajajo samo fragmentarno pojasnjena, saj odgovora ni mogoče najti v sedanjosti, ampak je pod drobnogled treba vzeti vsaj zadnjih 20 let in kontekste družbeno-politično-ekonomskih sprememb v tem obdobju. V članku zato nameravam dodati samo še nekaj koščkov v sestavljenki in predstaviti vidike “antike v vsakdanjiku” v obdobju po maju 2004, ko lahko opazujemo razvoj uporabe antike, ki je vezana v prvi vrsti na BTC.

SLIKA 2: SMEROKAZ ZA MILLENIUM IN EMPORIUM

Svojo tezo želim podkrepiti tudi s fotografskim materialom, ki s svojo monumentalnostjo in vseprisotnostjo (nekateri napisi so se pojavili v obdobju po oddaji prispevka za omenjeni zbornik) pričajo oziroma morda celo nalašč želijo pričarati antičnost. Antična imena so izpostavljena, na napisih, na smerokazih, zdi se, kot da bi vstopili v BTC-izirani antični svet, ki še vedno ali še bolj ko prej spominja na Las Vegas. Antika ni predstavljena kot majhno blago ali majhna storitev, ampak kot monumentalna konstrukcija nakupovalnega centra, kjer arhitekturni nelepoti daje dodano vrednost (kvazi)antično megalomanskih razsežnosti.

SLIKA 3: SMEROKAZI ZA "ANTIČNA" POSLOPJA: TRGOVSKE HIŠE, MULTIPLEKSNI KINO IN KONGRESNO DVORANO

ANTIKA V "MESTNI ČETRTI BTC"

Obravnava "poantičenja" BTC oziroma BTC-izacije antike pa ni zanimiva samo zaradi velikosti, ampak tudi zaradi medijske pozornosti, saj o drugih "antičnih" pojavih mediji sploh ne poročajo. Čeprav bi pričakovali, da bi v mnogih intervjujih in podobnih promocijskih prispevkih naleteli na vsaj kakšno razlago, zakaj so si izbrali ravno antično ime, tega tudi v obravnavanem obdobju nismo zasledili. 22. aprila 2005 so v BTC odprli vodno mesto Atlantis. Našli smo izjavo, kdaj je bilo izbrano ime: "Petnajst mesecev po podpisu pogodbe za gradnjo Vodnega mesta (ime Atlantis je bilo izbrano nekaj mesecev kasneje) je največja naložba v zgodovini BTC v zaključni gradbeni fazi."¹² Na spletni strani, kjer predstavljajo ponudbo, po pričakovanju ne razlagajo vzroka za izbiro antičnega imena, ki bi se v slovenski obliki glasilo Atlantida. Dnevnik *Finance* je poročal, da je bila slovenska oblika antičnega imena v igri: "Poskušali smo namreč preveriti informacijo, da so imeli pri izbiranju imena za vodno mesto Atlantis [...] nekaj težav. Po naših informacijah so namreč iz agencije Pristop sprva predlagali ime Atlantida in za "avtorstvo" zahtevali več kot mili-

¹² Dejan Vodovnik, "Novi dom za Neptuna", *Delo*, 6. 1. 2005.

jon tolarjev. Ker predsednik uprave BTC Jože Mermal tega zneska ni hotel plačati, so se odločili ime poiskati na "vabljenem natečaju". [...] V telefonskem pogovoru pa je Ovnova nato dejala, da so novo ime vodnega parka, *na prvi pogled precej podobno Pristopovemu predlogu*,¹³ poiskali z brskanjem po svetovnem spletu."¹⁴ Maja Oven iz BTC z objavljenim popravkom članka v *Financah* ponudi presenetljivo pripombo o vzrokih za izbiro antičnega imena: "V BTC se nismo odločili za imena, ki so nam jih ponujale agencije; tako tudi ne za Pristopov predlog Atlantida, *saj je ime bilo neustrezno z vidika interpretacije imena*."¹⁵ Prek našega časopisa *BTC Vodnik* smo obiskovalce BTC Cityja pozvali, da podajo predlog za ime vodnega parka in nato povabili obiskovalce naših spletnih strani, da glasujejo za njim najljubše ime. Izbrali so ime Atlantis."¹⁶ Če je obrazložitev Maje Oven resnična, slednje zelo dobro odseva "antikoljubnost" pri Slovencih, ki je povezana zgolj s potrošništvom in zelo oddaljena od izvirnega pomena, v tem primeru imena Atlantis, slovensko Atlantida.

Iz intervjuja z Jožetom Mermalom, predsednikom uprave BTC in enim izmed najbogatejših Slovencev,¹⁷ tudi ne zvemo, zakaj si je izbral antično ime in ali nemara po vseh teh imenih (in velikih napisih) ne gre celo za koncept: "Rekli ste, da ste radi tudi v vodi. Je to morda eden izmed razlogov, da gradite na obrobju BTC novo vodno mesto, ki se bo imenovalo Atlantis? *Da, vesel sem, da se bomo lahko namakali. Mislim, da bom v vodnem mestu preživel kar nekaj svojega prostega časa, kjer bom užival v radostih vodnih norčij*."¹⁸

Mitološko ime domnevnega šestega (potopljenega) kontinenta je precej zaznamovano, saj ima negativne konotacije, s katerimi se poimenovalci gotovo ne želijo poistovetiti (morda tako lahko razumemo izjavo Ovnove o neustreznosti imena z vidika interpretacije?). Hvalijo se samo z velikim arhitekturnim in programskih dosežkom ter številom letnih obiskovalcev: "Vodno mesto Atlantis je edinstvena in najnovejša pridobitev BTC Cityja, saj je ravno Atlantis razlog, da je

¹³ Ime je seveda identično, saj je Atlantis po slovensko Atlantida, moj poudarek.

¹⁴ "Tudi v BTC je Atlantida potonila", *Finance*, 6. 4. 2005.

¹⁵ Atlantis je po pravilih v knjigi *Antična imena po slovensko Atlantida*. Ni jasno, na kateri vidik interpretacije imena se referira Ovnova.

¹⁶ Maja Oven, "Tudi v BTC je Atlantida potonila", *Finance*, 7. 4. 2004.

¹⁷ Mermal je 10% lastnik BTC, knjigovodska vrednost 31. 12. 2004 je bila 1,8 milijarde tolarjev, Silvester Šurla, "Pohod milijarderjev", *Mag*, 4. 5. 2005.

¹⁸ Tone Fornezzi, "Ni uspeha brez športa", *Slovenske novice*, 9. 10. 2004. Podobno ne najdemo razlag drugih antičnih imen v BTC, Sunčič, 2004a.

SLIKA 4: VODNO MESTO ATLANTIS

City s tem arhitekturnim in programskih dosežkom postal največje poslovno, nakupovalno, rekreativno-zabaviščno in kulturno središče v Evropi, ki ga letno obišče več kot 18 milijonov obiskovalcev.”¹⁹ Kot smo bili priča tudi pri predhodnih otvoritvah “antičnih” ustanov v BTC, sta bili gradnja, predvsem pa otvoritev Atlantisa deležni velike medijske pozornosti²⁰ in imeli prominentne botre, saj so odprtju poleg predsednika uprave BTC Jožeta Mermala sodelovali tudi ljubljanska županja Danica Simšič in minister za šolstvo in šport Milan Zver.²¹ Podobno kot pri problematiki prodajaln in kinodvoran v mestu, ki jih je ponudba BTC močno načela in nekatere tudi uničila, so se tudi ob odprtju vodnega mesta pojavile skr-

¹⁹ Vir: www.nzt-nta.si/default.asp?id=4981, 7. 7. 2005.

²⁰ “Zabava ob 50-letnici BTC”, *Slovenske novice*, 10. 6. 2004: “Praznovanje spada v sklop 50 dogodkov ob 50-letnici podjetja [...] - in se bodo zaključili z otvoritvijo Vodnega mesta Atlantis v marcu 2005.” “Abraham z največjo naložbo v Sloveniji”, *Delo*, 10. 1. 2005; Božena Križnik, “Že prvo leto pričakujejo dobiček”, *Delo*, 20. 4. 2005; Dejan Vodovnik, “V Atlantisu 90 delovnih mest”, *Delo*, 20. 4. 2005; “Vodno mesto Atlantis izziv za Evropo”, *STA*, 21. 4. 2005; Novica Mihajlovič, “Atlantis bo porabil za cele Domžale vode na leto”, *Finance*, 6. 4. 2005; “BTC hoče več kopalcev kot Terme Čatež”, *Finance*, 24. 5. 2005; Mladen Miković, “Atlantis bo spreminjal navade”, *Finance*, 1. 4. 2005.

²¹ “Vodno mesto Atlantis je odprlo svoja vrata”, *Delo*, 21. 4. 2005.

bi pri konkurenčnih kopališčih.²² Podobno kot npr. pri Emporiumu “antičnost” ne bo ostala omejena zgolj na Ljubljano, ampak jo nameravajo prenesti tudi v druga slovenska mesta – Atlantis bodo dobili tudi v Velenju.²³

SLIKA 5: REKREATIVNI CENTER MILLENNIUM

Da se BTC zdaj dojemata kot mestna četrt Ljubljane, lahko razberemo iz izjave Vere Lavrenčič, odgovorne projektantke za Atlantis iz ljubljanskega Biroja 71: “Zame je staro središče Ljubljane čudovito in ima najvišjo kakovost urbanega kompleksa. V njem se srečuje in uživa vse mesto. Seveda pa stari del mesta ne more zadovoljevati sodobnih potreb in funkcij. Iz svojega dolgoletnega spoznavanja mest po vsem svetu lahko povem, da je BTC odlična mestna četrt, ker deluje in je polna življenja. Marsikje v svetu vidiš nove mestne četrti, ki ne delujejo, zato je treba funkcionalno kakovost BTC spoštovati. Z Atlantisom se njegova vsebinska ponudba še bogati.”²⁴ Gorazd Suhadolnik²⁵ ugotavlja: “Seveda ne gre zaradi

²² “Atlantis za Ježico ni konkurenca”, *Delo*, 24. 5. 2005; Maja Čakarić, “Atlantis ne bo zmanjšal obiska”, *Delo*, 21. 4. 2005.

²³ Dejan Vodovnik, “Atlantis v Ljubljani odprl vrata, jeseni začnejo graditi drugega v Velenju”, *Delo*, 22. 4. 2005.

²⁴ Gorazd Suhadolnik, “Papež vodnih parkov”, *Delo*, 22. 4. 2005.

²⁵ “Butec city”, *Delo*, 23. 4. 2005.

moje ignorance BTC-ju nič slabše. Nasprotno, tako poln je, da ga kar razganja od dogajanja. Postal je novo mestno središče: sicer s kopicco pomanjkljivosti in brez urbanega okusa, a s svojo ogoljeno funkcionalnostjo, ki stopi medlo voljo v frigidnost zapravljanja. Če ne kupuješ, nimaš tam kaj iskati. Pločniki so nepomembni, ker vsi prihajajo z avtomobili. Zelenic in dreves ni, ker jih ne prodajajo. Potrošniki se vda- no prepuščajo razstavi obilja in čezmerne porabe, potešitve pa od nikoder.”

SLIKA 6: BAR ODISEJ, DEL CENTRA ZA ZDRAVJE (WELLNESS CENTRE) KALIPSO

“Antični” ponudbi je Kolosej dodal svoj bowling center Gladiator (del Arena Vodafone live!), ki se po imenu dobro ujema s Kolosejem. Direktor KD Group Matjaž Gantar, ki ima v lasti Kolosej in Gladiator, je ravno tako eden izmed najbogatejših Slovencev,²⁶ iz česar lahko sklepamo, da je uporaba antičnih imen v BTC finančno zelo donosna naložba. Drugače kot pri drugih poimenovanjih so se potrudili, da ponudijo tudi kratko zgodbo o zgodovini bowlinga in povezavi z antiko: “Precej gotovo pa je, da so ga igrali že v času Rimljanov. Morda je Cezar z Brutom igral v isti ekipi in so se težave začele, ko je Julij v pomembni igri zgrešil sedmi kegelj. Kdo ve?”²⁷ Tudi odprtje Gladiatorja je bilo deležno precejšnje

²⁶ Gantar je lastnik KD Holding in KD Group, njegova borzna vrednost je bila 2,67 milijarde dne 25. 4. 2005, Silvester Šurla, “Pohod milijarderjev”, *Mag*, 4. 5. 2005.

²⁷ Vir: promocijski material.

medijske pozornosti, čeprav precej manjše kot Atlantisa in pred tem npr. Koloseja ali Emporiuma.²⁸ Na otvoritvi se je kar trlo slovenskih pomembnežev, saj so privabili Zorana Thalerja, Zorana Jankoviča, Luko Špika, Draška Veselinoviča, Edvarda Ovna, manjkala ni niti nekdanja študentka ISH Jerca Legan.²⁹ Po pričakovanju spet nihče ni komentiral antičnega imena ali vsaj kaj pripomnil glede novega antičnega imena v BTC-jevski mestni četrti.

SLIKA 7: KONGRESNA DVORANA MERCURIUS ALI LASVEGAŠKA ANTIKA PO SLOVENSKO

Drugi “antični topoi” v BTC še vedno ostajajo brez spremljevalne naracije, ki bi morda še dodatno zaokrožila ponudbo, vendar zaradi monumentalnosti betona govorijo (nemo) zgodbo o ustanovitvi “novega mesta” BTC oziroma vsaj nove mestne četrti BTC, ki se je zaradi pomanjkanja zgodovine in korenin zatekla k antiki, si jo na nek način prisvojila (brez mita o nastanku) in postala – kot tudi sami poudarjajo – najživahnejša in najhitreje rastoča ljubljanska mestna četrt.

²⁸ Sunčič, 2004a, 227–234.

²⁹ “Igra za terminatorje”, *Več*, 27. 5. 2005.

SLIKA 8: MERKUR

SPREHOD PO SLEDEH JAZONA – PRVEGA LJUBLJANČANA

Onstran BTC-jevskih apropiacij antike smo tudi v mestu deležni poskusov, da bi s kvazi- oziroma s psevdozgodovinskimi razlagami privabili potrošnike. Tako bomo naleteli na zelo razširjeno razlago, zakaj je zmaj simbol mesta Ljubljane: “V davnini je grški junak Jazon s tovariši z ladje Argonavti ukradel kolhidskemu kralju zlato runo – kožo zlatega ovna. Ladja Argo je bežala pred zasledovalci in zašla v ustje Donave, namesto da bi krenila na jug po Egejskem morju. Poti nazaj za preganjance ni bilo, zato so nadaljevali vožnjo proti toku Donave, Save in končno Ljubljani. Ob izviru Ljubljani so se ustavili, razstavili ladjo, si kose naložili na ramena, ladjo tako prenesli do obale Jadranskega morja, jo tam spet sestavili in nadaljevali pot proti domu. Na ozemlju med današnjo Vrhniko in Ljubljano so Argonavti našli veliko jezero in ob njem barje. Tu nekje je njihov poglavar Jazon naletel na strašno močvirsko pošast, se z njo boril in jo ubil. To naj bi bil ljubljanski zmaj, ki danes domuje na vrhu grajskega stolpa na ljubljanskem grbu.”³⁰

³⁰ Vir: www.ljubljana-tourism.si/index.cgi?body=bo1, 7. 7. 2005. Primerjaj: www.ljubljana.si/ljubljana/predstavitev/default.html, 7. 7. 2005. O Ljubljani, Argonavtih in Jazonu primerjaj tudi Drnovšek, 1994; Trampuž Orel, 2002; Vuga, 1995, 2003;

SLIKA 9: GOSTILNA ZLATA LADJICA KOT JAZONOV VARNI PRISTAN: KOMBINACIJA
ZLATEGA RUNA IN LADJE ARGO

Podobno razlago zgodovine Ljubljane bomo zasledili na različnih spletnih straneh v slovenščini in v angleščini. Celó na spletni strani Pošte Slovenije bomo pri opisu znamke z Ljubljanskim gradom (celina pismo Ljubljana) naleteli na razlago, da je Jazon prvi Ljubljančan: "Po legendi velja za ustanovitelja Ljubljane grški kraljevič Jazon, ki je s prijatelji na ladji Argo priplul iz Črnega morja, po Donavi in Savi, do izvira Ljubljanice."³¹ Podobno preberemo tudi na spletnih straneh Mestne občine Ljubljana.³² O tem, da je bil Jazon prvi Ljubljančan, niso tako prepričani na spletni strani Ljubljana Calling, saj na koncu pravijo: "Veliki zmagovalec Jazon pa je bil, če verjamemo legendi, prvi Ljubljančan."³³ Celó na predstavitveni strani ob evropski konferenci ministrov za promet, kjer na kateri je imel pozdravni govor tudi nekdanji minister dr. Marko Pavliha, bomo prebrali o povezavi Ljubljane z Argonavti in njenim prvim meščanom Jazonom.³⁴ "Prvega Ljub-

³¹ Vir: www.posta.si/Namizje.aspx?tabid=239&artikelid=5196, 6. 8. 2004.

³² Vir: www.ljubljana.si/turizem/zgodovina/, 6. 8. 2004; www.ljubljana.si/7kz/index_3.html, 6. 8. 2004.

³³ Vir: www.ljubljana-calling.com/inCallingZnZgodovina.htm, 7. 7. 2005.

³⁴ Vir: www.sigov.si/mpz/cemt/2slo/slo1.html, 6. 8. 2004.

ljančana” oziroma “ustanovitelja Ljubljane” Jazona pa v imenih v Stari Ljubljani ne bomo našli. Na spletnih straneh priljubljenega lokala ob Ljubljanici Zlata ladjica razlagajo ime in povezavo z Jazonom, Argonavti, Ljubljanico in zlato ladjico: “Zato, ker so se tod mimo z rečnimi ladjami prevažali že Emonci alias rimski Ljubljančani. [...] In tod mimo je pred kolhidskim kraljem bežal že Jazon ter Argonavti z ukradenima zlatim runom in Medejo.”³⁵

SLIKA 10: PODJETJE JAZON V ELITNEM LJUBLJANSKEM NASELJU ŽUPANČIČEVA JAMA

V nasprotju z Vrhniko, ki vsako leto ponuja vedno večje Argonavtske dneve z razkošnimi ljudskimi vesellicami,³⁶ ki se jih udeležuje tudi grški ambasador v Sloveniji. Celó Brezovica ponuja svojo “Argonavtiko”: “V Podpeči pod Krimom domačini gradijo ladjo z mlinskim kolesom, podobno argonavtski, s katero so, tako pripovedka, grški Argonavti po Ljubljanici pripluli do Vrhnike. Čeprav je bila splavitev ladje načrtovana že letos, se bo zaradi evropske direktive o varstvu narave zavlekla, pravi sogovornik. Namenjena bo za ekskurzije v brezoviški občini, včasih pa bo plula do Ljubljane in v nasprotni smeri do Vrhnike.”³⁷ Najuspešnej-

³⁵ Vir: www.gpl.si/zlata_ladjica.htm, 6. 8. 2004.

³⁶ Sunčič, 2004a.

³⁷ Uroš Urbas, “Brezoviški podjetniki gradijo ladjo za ekskurzije med Ljubljano in Vrhniko”, *Finance*, 5. 8. 2004.

še utelešenje Argo ne bomo našli v centru ali v Stari Ljubljani, ampak v naselju Zupančičeva jama, kjer je sedež podjetja za pisarniški material Jazon. Na logotipu lahko vidimo ladjico, ki spominja na slavno argonavtsko plovilo.

SLIKA 11: ANTIKA FERJAN, STARA LJUBLJANA

SLIKA 12: FENIKS, ANTIKA IN GALERIJA Z RAZGLEDOM, KONGRESNI TRG

Sprehod po Jazonovem mestu, kjer po mnenju Dnevnikovega novinarja živimo varno, ker nas je grški junak rešil pošasti,³⁸ ne ponuja zadostne “antične” paše za oči. Predvsem na najbolj obiskanih turističnih predelih antičnih imen ni veliko oziroma se skrivajo v ozkih uličicah. Antiko kot svoj emblem najpogosteje uporabljajo za imena starinarnic, kjer je analogija z *antique* in *antique-dealer* zgrešena, saj v slovenščini antika ne pomeni “starina”, “starinarnica”.

SLIKA 13: ANTIKA NA KLJUČAVNIČARSKI ULICI, STARA LJUBLJANA

Drugače kot v “antični mestni četrti BTC” v starem mestnem jedru ne nastajajo nova podjetja, trgovine in podobno z antičnimi imeni, ampak se kvečjemu zapirajo stara. Ena izmed redkih novih in zelo uspešnih lokacij z antičnim imenom je Bachus nasproti parka Zvezda, ki sem ga že večkrat analizirala³⁹ in ki še vedno ostaja v oči bijoč predvsem zaradi napačno napisanega imena (Bachus namesto Bacchus). Po načinu zabave in priljubljenosti Bachus bolj spominja na stanje znotraj BTC, saj privablja široke potrošniške množice. Kulturno-zgodovinske povezave ni, ravno tako ne obstaja nobena spremljevalna naracija. Zaradi svoje lege nasproti zgradbe Univerze v Ljubljani Bachus predvsem priča o nekultivira-

³⁸ “V Ljubljani živimo v miru, ker je Jazon ubil strašnega zmaja”, *Dnevnik*, 21. 8. 2004.

³⁹ Sunčič, 2004a, 2004b.

nosti in nezmožnosti tudi zgolj površinske apropriacije, ki bi se kazala v pravilnem zapisu tako znanega in razširjenega antičnega imena.

SLIKA 14: ANTIKA CARNIOLA, TRUBARJEVA ULICA

SLIKA 15: BAC(C)HUS V PARKU ZVEZDA ŠE VEDNO VZTRAJA BREZ ENE ČRKE:
POTROŠNIKI SE ZA TO NE ZMENIJO.

Analiza antike v Ljubljani spet odpira priljubljeno vprašanje, čigava je antika, ki pa se je premaknilo v polje neke druge ideologije. Antika tako obstaja v paralelnem svetu, v potrošniški ideologiji, ki sta ji sovražni tako leva kot desna politična opcija v Sloveniji (npr. uspeli referendum o zaprtju prodajaln ob nedeljah). Potrošništvo se zaradi svojih značilnosti kaže kot edina liberalna različica antike, ki si ne želi prisvojiti šolskega sistema in indoktrinacije ter suvereno odgovarja na vprašanje, čigava je antika – od vsakega, ki kupi, – ter s tem povsem ovrže navdušen vzklik kolegice Julijane Visočnik,⁴⁰ da je “antika zagotovo povsem naša”, saj bi jo lahko avtoironično parafrazirali: “antika je od vsakogar, samo naša ne!”.

Fotografije: Tiva Vlaj⁴¹

BIBLIOGRAFIJA

- Baskar, B. (1988): *Latinščine, prosim! Latinščina in njeno izganjanje na Slovenskem, 1849–1987*, Ljubljana.
- Drnovšek, M. (1994): “Kronologija in zgodbe o Ljubljani”, Ljubljana = Laibach = Luwigana: 850 let prve omembe Ljubljane v pisnih virih.
- Droit, R.-P., ur. (1991): *Les Grecs, les Romains et nous: l'Antiquité est-elle moderne?*, Pariz.
- Dupont, F. (1990): *Homere et Dallas. Introduction a une critique anthropologique*, Pariz.
- Hanson, V. D., Heath, J. (1998): *Who Killed Homer? The Demise of Classical Education and the Recovery of Greek Wisdom*, New York.
- Hanson, V. D., Heath, J., Thornton, B. S. (2001): *Bonfire of the Humanities: Rescuing Classics in an Impoverished Age*, Intercollegiate Studies Institute, Wilmington.
- Hriberšek, M. (2002): *Analiza metodičnega pristopa v slovenskih osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih in priročnikih za klasične jezike od 1850 do 2000*, doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
- Joshel, S., Malamud, M., McGuire, D. T., ur. (2001): *Imperial Projections: Ancient Rome in Modern Popular Culture*, Baltimore.

⁴⁰ Visočnik, 2005, 151.

⁴¹ Tivi Vlaj se zahvaljujem za prijaznost in potrpežljivost pri zbiranju fotografskega materiala, brez katerega bi antika v Ljubljani in tudi širše ostala zgolj v besedah.

- Knox, B. (1994): *Backing into the Future: The Classical Tradition and its Renewal*, New York.
- Macqueen, J. G. (1998): "Did Argonauts of Greek Myth Go Underground in the Slovene Karst? = Ali so Argonavti iz grškega mita prečkali slovenski kras pod zemljo?", *Acta carsologica*, 27/1, 371–393.
- Malamud, M., McGuire, D. T. (2001): "Living like Romans in Las Vegas: The Roman World at Caesars Palace", v: Joshel, Malamud, McGuire, 2001, 249–269.
- Merc, V. (2005): "Rimske terme v sodobnem zdraviliškem turizmu", *Keria* VII/1, 99–113.
- Močnik, R. (1988) "Latinum est, non legitur", v: Baskar, 1988, I–XIV.
- Rose, P. W. (2001): "Teaching Classical Myth and Confronting Contemporary Myths", v: Winkler, 2001a, 291–318.
- Simoniti, P. (1987): "Z latinščino stoji in pade humanistična inteligenca. Pogovor o klasičnih jezikih", *Delo*, 2. 6. 1987.
- Slapšak, S. (2004): "Težavna dediščina ali študij antike kot tekoče zrcalo", v: Sunčič, M., Senegačnik, B., ur., *Antika za tretje tisočletje*, Ljubljana, 19–31.
- Sunčič, M. (2004a) "Antika za vsakdanjo uporabo", v: Sunčič, M., Senegačnik, B., ur., *Antika za tretje tisočletje*, Ljubljana, 213–238.
- Sunčič, M. (2004b): "Domača tujost antičnih imen in Zakon o javni rabi slovenskega jezika", *Keria*, VI/2, 53–70.
- Škiljan, D. (2004): "Antika pred izginotjem", v: Sunčič, M., Senegačnik, B., ur., *Antika za tretje tisočletje*, Ljubljana, 165–170.
- Trampuž Orel, N. (2002): "Argonavti so tudi v nas", intervju, *Slovenska panorama*, 25 (junij 2002), 14–15.
- Visočnik, J. (2005): "Antika za tretje tisočletje", recenzija", *Keria* VII/1, 148–151.
- Vuga, D. (1993): "Argonavti na Ljubljani", *Gea*, avgust 1993, 3/9, 35.
- Vuga, D. (1995): "The Argonauts in Slovenia: between Mythical Saga and Historical Reality", *Slovenija*, 9/4, (1995), 41–45.
- Vuga, D. (2003): Valvasor in saga o Argonavtih: Argonavti na slovenskih tleh – izziv možne prihodnjeevropske povezovalne medregijske kulturne poti?", *Rast*, 14/1, februar 2003, 34–42.
- Winkler, M. M., ur. (2001a): *Classical Myth and Culture in the Cinema*, Oxford.
- Winkler, M. M. (2004): "Gladiator": *Film and History*, Blackwell Publishing.
- Wyke, M. (1987): *Projecting the Past: Ancient Rome, Cinema, and History*, New York and London.